

پروژه شگانه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ارزیابی تأثیر فضای کالبدی روستاها بر سرمایه اجتماعی، اقدامات کارآفرینانه و خرده فرهنگ‌های راجرز با رویکردی مقایسه‌ای

نسیم ایزدی*، وحید علی‌آبادی**، حشمت‌اله سعدی***

1394/10/06

تاریخ دریافت مقاله:

1395/08/09

تاریخ پذیرش مقاله:

چکیده

در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه که ایران نیز یکی از آن‌ها محسوب می‌شود، هرگاه از توسعه و پیشرفت بحث می‌شود، اصولاً توجه به ویژگی‌ها و عوامل انسانی، پراکندگی جمعیتی و نیز بافت روستایی این قبیل کشورها، اهمیت فراوانی دارد. تحقیق حاضر با هدف ارزیابی تأثیر فضای کالبدی روستاها بر سرمایه اجتماعی، اقدامات کارآفرینانه و خرده فرهنگ‌های راجرز با رویکردی مقایسه‌ای در بین چهار روستای شهرستان کنگاور صورت گرفته است. جامعه آماری این بررسی 389 نفر از ساکنین چهار روستای شهرستان کنگاور است که براساس جدول مورگان و به روش تصادفی 185 نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود که روایی آن با نظر برخی از مدیران سازمان کشاورزی استان کرمانشاه و اعضای هیئت علمی دانشگاه تعیین شد. به‌منظور برآورد پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که به ترتیب 0/86 و 0/88 و 0/85 به‌دست آمد. همچنین مدل رگرسیونی توأم به‌منظور بررسی اثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اقدامات کارآفرینانه اثرات مثبت و معناداری را نشان داد. در نهایت با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادها کاربردی ارائه گردید از جمله: تقویت همدلی و پیوندهای کاری و همسایگی در روستاها جهت آبادانی بیشتر و کاهش مهاجرت به شهر در روستاهای کشور.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: خرده فرهنگ دهقانی، نهادهای اجتماعی، مکتب‌نوسازی، نوآوری، کالبد روستا.

* دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان.

** دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان. vahid.aliabadi@gmail.com

*** عضو هیئت علمی و دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا همدان.

مقدمه

در دهه‌های اخیر دانشمندان رشته‌های مختلف جامعه‌شناسی، به‌ویژه در حوزه توسعه اقتصادی در جستجوی دلایل تفاوت میزان رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف بودند، نظریه‌های متنوع و گسترده‌ای را بیان کرده‌اند. در بین عوامل مذکور، در برخی از نظریه‌ها، بر متغیرهای اقتصادی مانند مصرف، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، زیربناها و تأسیسات فیزیکی و منابع طبیعی و جغرافیایی و در گروهی دیگر از نظریه‌ها، درکنار توجه به عوامل اقتصادی، عوامل مربوط به نیروی انسانی و نهادهای اجتماعی و درنهایت، موضوع تأثیر اعتقادات، باورها و عادات و رسوم موجود در فرهنگ جامعه مورد توجه قرار گرفته است. این جوامع که با مشکلات متعدد ناشی از عقب ماندگی و توسعه نیافتگی مواجه هستند، به اشکال مختلف تلاش می‌کنند تا با اجرای برنامه‌های مختلف توسعه نابسامانی‌های ناشی از توسعه نیافتگی را کاهش دهند و برای بهبود شرایط زندگی مردم قدم بردارند (صدیق‌بنای، 1387: 98). در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه، که ایران نیز یکی از آن‌ها محسوب می‌شود، هرگاه از توسعه و پیشرفت صحبت می‌شود، اصولاً توجه به ویژگی‌ها و عوامل انسانی، پراکندگی جمعیتی و نیز بافت روستایی این قبیل کشورها، اهمیت فراوانی دارد (شکوئی، 1375: 31). تعداد زیادی از متفکران در ادبیات توسعه روستایی، به‌ویژه نظریه‌های مکتب نوسازی که بنیان نظری مقاله حاضر است، موانع اجتماعی و فرهنگی توسعه روستایی را مورد توجه قرار داده‌اند. متفکران مذکور، وجود مشکلات عمده در فرایند نوسازی و دگرگونی ساختاری در جوامع در حال توسعه، مقاومت در برابر پذیرش افکار جدید، نوآوری‌ها و هر ایده و طرح نو را به‌ویژه در جوامع

روستایی، منتسب به نظام باورها، ارزش‌ها و اعتقادات فرهنگی و سنتی می‌دانند. صاحب نظرانی مانند لرنر (1958)، لوییس (1960)، تکس (1963)، روزن (1964)، فاستر (1965)، راجرز (1969)، ردفیلد (1980) و دیگران، با بیان مفهوم عناصرخرده فرهنگ دهقانی تلاش کرده‌اند که دلایل توسعه نیافتگی برخی از مناطق جهان را نظام ارزش‌ها و باورهای سنتی و فرهنگی آن جوامع بدانند و درصدد آزمون اعتبار تجربی این نظریه در برخی از جوامع سنتی بوده‌اند. بحث درباره مشابهت‌های خرده فرهنگ دهقانی به این معنی نیست که پژوهش درباره تک تک روستاها ضرورت ندارد، بلکه باید از ترکیب پژوهش‌های مذکور، برای استخراج ویژگی‌های مشترک روستاها و تعمیم آن‌ها استفاده کرد. خرده فرهنگ، بسیاری از عناصر فرهنگ کلی‌تر را که خود جزئی از آن است، شامل می‌شود. اما در ضمن برخی از جنبه‌های خاص، در فرهنگ کلی‌تر وجود ندارد یا در سایر اعضای آن جامعه خاص دیده نمی‌شود (ازکیا: 1385: 36).

نظریه‌پردازان مختلف در تعیین قشربندی اجتماعی در جامعه، بر عوامل مختلف تأکید کرده‌اند. برای مثال مارکس وبر عامل اقتصادی، و رف بر برخورداری متفاوت از قدرت و اقتدار سیاسی، وبر بر بهره‌مندی‌های متفاوت از منزلت اجتماعی، بوردیو بر نوع مصرف و سبک زندگی و سکونتگاه‌ها و گیدنز بر آموزش و مهارت‌های اجتماعی، به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر تعیین قشربندی اجتماعی تأکید کرده‌اند. تحول در مفهوم قشربندی جامعه، بیانگر این واقعیت است که مفهوم مذکور، تحت تأثیر عوامل متعدد، پیچیده و درهم تنیده شکل می‌گیرد. از این رو، در مقاله حاضر، از اصطلاح پایگاه اجتماعی-اقتصادی استفاده می‌شود، با این فرض که شکل روستا چه تأثیری بر خرده فرهنگ‌های دهقانی

گیرندگان برنامه‌های خود را به دقت مد نظر داشته باشند (بحرینیان، 1378: 104). وی برای خرده فرهنگ دهقانی ویژگی‌هایی از این قبیل قایل است از جمله: عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی، فقدان نوآوری، تقدیرگرایی، پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات چشم پوشی نکردن از منافع آنی به خاطر منافع آتی، کم اهمیتی به عامل زمان، خانواده‌گرایی، وابستگی به قدرت دولت، محلی‌گرایی و فقدان همدلی (ازکیا، 1384: 120-21).

مبانی نظری و رویکردها

در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه که ایران نیز یکی از آن‌ها است، هرگاه از توسعه و پیشرفت صحبت می‌شود، اصولاً توجه به ویژگی‌ها و عوامل انسانی، پراکندگی جمعیتی و نیز بافت روستایی این قبیل کشورها، اهمیت فراوانی دارد. صاحب‌نظرانی مانند لرنر، لوییس، تکس، روزن، فاستر، راجرز، ردفیلد و سایرین، با بیان مفهوم عناصر خرده فرهنگ دهقانی تلاش کرده‌اند که دلایل توسعه نیافتگی برخی از مناطق جهان را نظام ارزش‌ها و باورهای سنتی و فرهنگی آن جوامع بدانند و درصدد آزمون تجربی نظریه مذکور، در برخی از جوامع سنتی بوده‌اند. در پژوهش حاضر، رویکرد نوسازی (نظریه خرده فرهنگ دهقانی راجرز)، با نگاه بومی مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. خرده فرهنگ، بسیاری از عناصر فرهنگ کلی‌تر را که خود جزئی از آن است، شامل می‌شود. اما، برخی از جنبه‌های خاص، در فرهنگ کلی‌تر وجود ندارد یا در سایر اعضای آن جامعه خاص دیده نمی‌شود (ازکیا و فیروزآبادی، 1383: 49)، در خرده فرهنگ دهقانی، هنجارها، ارزش‌ها و نگرش‌ها سه عنصر مهم برای درک رفتار گروه محسوب می‌شوند. هنجارها، نظام‌های پاداش و مجازات هستند که اجرای اصول و قواعد رفتاری را در هر جامعه تضمین می‌کنند. به عبارت دیگر،

و سرمایه اجتماعی می‌گذارد (ازکیا، 1385: 37). در خرده فرهنگ دهقانی، هنجارها، ارزش‌ها و نگرش‌ها سه عنصر اصلی و مهم برای درک رفتار گروه محسوب می‌شوند. هنجارها، نظام‌های پاداش و مجازات هستند که اجرای اصول و قواعد رفتاری را در هر جامعه تضمین می‌کنند. به عبارت دیگر، نمادهایی محسوب می‌شوند که مورد توافق جمع هستند (محسنی تبریزی، 1385: 80).

اصولاً جوامع و فرهنگ‌های مختلف، به لحاظ ویژگی‌های فردی و شخصیتی و زمینه‌های پذیرش برنامه‌های توسعه با یکدیگر تفاوت دارند و در این زمینه، از تنوع و تکثر فراوانی برخوردار هستند، زیرا توسعه در بسیاری از موارد، حتی عادات، رسوم و عقاید مردم را نیز شامل می‌شود (الوانی و شیروانی، 1385: 73). مسئله اصلی در مقاله حاضر، شناخت عوامل خرده فرهنگ دهقانی در میان دهقانان جامعه مذکور و نیز رابطه بین عوامل یاد شده با پایگاه اقتصادی و اجتماعی آنان در قالب نظریه‌ای ترکیبی بر پایه مکتب نوسازی است. مکتب نوسازی در زمینه توسعه روستاها نظریه‌های متعددی را با گرایش‌های متفاوت در بر می‌گیرد. یکی از نظریه‌های مهم و محوری در مکتب نوسازی، نظریه خرده فرهنگ دهقانی راجرز می‌باشد. نظریه خرده فرهنگ دهقانی بر ضعف و نقصان خرده فرهنگ‌ها تأکید دارد. در تعریف خرده فرهنگ باید گفت که تفاوت‌ها و ویژگی‌های خاص داخلی هر فرهنگ را خرده فرهنگ می‌نامند (پاپلی یزدی و ابراهیمی، 1381: 116). براساس نظریه راجرز، برنامه‌های دگرگونی اجتماعی در روستا اگر بر پایه شناخت ارزش‌ها، وجه نظرها و انگیزه دهقانان استوار نباشد شکست می‌خورد. لذا مجریان برنامه‌های توسعه روستایی باید ویژگی‌های فرهنگی و جمعیتی مخاطبان و

نمادهایی محسوب می‌شوند که مورد توافق جمع هستند (محسنی تبریزی، 1380: 103).

مسئله خرده فرهنگ تا بحال در ایران از سوی پژوهشگران و اندیشمندان توسعه مورد کم توجهی قرار گرفته است. بر این اساس، در این پژوهش موضوع سرمایه اجتماعی، خرده فرهنگ‌ها و اقدامات کارآفرینانه در یک جامعه براساس ملاک نوع بافت روستایی مورد بررسی قرار گرفته است. مفهوم "سرمایه اجتماعی" با سه عنصر اصلی و شاخص معرفی می‌شود. در قالب گرایش‌ها و تمایلات رفتاری به اعتماد و هنجارهای تمایل به کار گروهی و در بعد الگوهای ساختاری به انجمن‌پذیری و مشارکت اشاره می‌کنند (Putnam, 2000; Offe et al., 2002). "سرمایه اجتماعی" به‌طور کلی از دو واژه "سرمایه" و "اجتماع" تشکیل شده است. این دو کلمه نشان دهنده این است که اولاً این مفهوم ماهیتی زاینده داشته و ثانیاً فردی نیست. بنابراین می‌توان گفت: "سرمایه اجتماعی" از مجموعه هنجارها و ارزش‌های موجود در سیستم‌های فکری، علمی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه نشأت می‌گیرد. این هنجارها و ارزش‌ها نیز حاصل تأثیر نظام‌های اجتماعی، اقتصادی، نظام سیاسی و روابط انسانی است که دارای ویژگی‌هایی می‌باشد از قبیل اعتماد متقابل، تعامل اجتماعی متقابل، گروه‌های اجتماعی، احساس هویت جمعی و گروهی، احساس وجود تصویری مشترک از آینده و کار گروهی و تیمی که از عوامل بنیادی آن به‌شمار می‌روند. سرمایه اجتماعی به‌عنوان منبع مهمی جهت «کنش جمعی» تلقی می‌شود و این منبع فراتر از آگاهی و توجه یا دانش نسبت به امور عمومی اجتماعی است. یعنی آگاهی که موجب علاقه‌مندی و دل‌نگرانی است، شامل اعتماد، هنجارها و یا رفتارهای معامله متقابل که در درون

شبکه‌های اجتماعی عمل می‌کنند و عناصر ساختاری شبکه‌ها و مشارکت‌های رسمی و غیررسمی می‌باشد (ناطق‌پور و فیروزآبادی، 1385: 171). به نقل از توسلی و موسوی (1384) اندیشه اصلی سرمایه اجتماعی این است که اطرافیان، دارایی بسیار مهمی را تشکیل می‌دهند که یک فرد می‌تواند در شرایط بحرانی، آن‌ها را به‌کار گیرد، از آن‌ها بهره‌گیرد و یا برای منافع مادی استفاده نماید. اجتماعاتی که از نعمت مجموعه گوناگونی از شبکه‌های اجتماعی و انجمن‌های مدنی برخوردار هستند، در یک وضعیت محکمتری در مواجهه با فقر، آسیب‌پذیری و حل منازعات قرار دارند و بهتر می‌توانند از فرصت‌های جدید بهره‌برند (Putnam, 2000; Lin, 2001).

همان گونه که بیان شد، سرمایه اجتماعی عامل مؤثری در افزایش کارآیی سایر اشکال سرمایه شامل سرمایه انسانی، سرمایه اقتصادی و سرمایه کالبدی است (ذکایی و روشن‌فکر، 1385: 45-38). پایین بودن سرمایه اجتماعی در یک جامعه باعث بالا رفتن هزینه‌های کنترل و نظارت و همچنین مبادلات و ارتباطات می‌شود (Putnam, 1993: 97). در کنار سرمایه اجتماعی، امروزه چالش‌های اشتغال یا موضوع کار و بیکاری نه فقط یکی از مهمترین مسائل اجتماعی روز در کشور به‌شمار می‌آید، بلکه با توجه به میزان رشد جمعیت در دو دهه گذشته می‌توان آن‌را مهمترین چالش اجتماعی چند دهه آینده به حساب آورد (تاج‌آبادی و مشایخی، 1387: 96). حل این مشکل، سیاست‌گذاران کشورها را با چالش‌های بزرگی روبه‌رو ساخته است (صالحی و برادران، 1385: 115). یکی از این راهبردها که اخیراً توسط جامعه مورد توجه قرار گرفته و توانسته است نقش مؤثری در توسعه روستاها به‌دنبال داشته باشد نقش سرمایه اجتماعی می‌باشد، اهمیت سرمایه اجتماعی

کارآفرینی بوده و آموزش عامل انسانی در روند پیشرفت کارآفرینی تأثیر بسزایی داشته و تمایل به کارآفرینی را می‌توان به‌عنوان پیش درآمد و عامل مؤثر بر رفتار کارآفرینانه و یا تصمیم برای کارآفرین بودن و خلق یک کار جدید قلمداد کرد (صالحی و برادران، 1385: 121). براساس نظریه بایگرو (-100: Bygrave, 1994: 112)، عوامل شخصی، روانی و محیطی در کارآفرینی مهم هستند. تصمیم‌گیری یا فقدان تصمیم‌گیری برای ورود به کسب و کار و تعقیب ایده کارآفرینی به عواملی همچون زمینه‌های شغلی، شرایط کودکی، خانواده، دوستان، وضعیت اقتصادی، تجارب قبلی بستگی دارد (احمدپور و مقیمی، 1390: 41). به‌طور کلی در ادبیات روانشناسی، تمایل کارآفرینانه به‌عنوان یکی از عوامل زیربنایی رفتار برنامه‌ریزی شده یاد می‌شود. به‌عبارت دیگر قصد یکی از بهترین عوامل پیشگویی کننده رفتار به‌شمار می‌رود (Linan et al., 2005: 218).

با توجه به مطالب یاد شده که بیانگر آثار مثبت وجود سرمایه اجتماعی و آثار منفی عدم وجود آن است، با انجام این پژوهش میزان سرمایه اجتماعی، خرده فرهنگ‌های راجرز و اقدامات کارآفرینانه در چهار جامعه روستایی که از نظر شکل و کالبد متفاوت هستند مورد مطالعه قرار گرفت. از آن جا که تاکنون نه در خارج از کشور و نه در ایران ارتباط بین این سازه‌ها مورد بررسی قرار نگرفته است، این پژوهش به ادبیات این موضوع افزوده و دانش تولید شده می‌تواند مفید باشد.

هدف کلی این پژوهش، ارزیابی تأثیر فضای کالبدی روستاها بر سرمایه اجتماعی، اقدامات کارآفرینانه و خرده فرهنگ‌های راجر با رویکردی مقایسه‌ای است و علت انتخاب شهرستان کنگاور این بود که در این

سبب شده است در همین راستا، تقویت سرمایه‌های اجتماعی یکی از راهکارهای گسترش توسعه پایدار روستایی به‌شمار می‌رود، به‌طوری‌که سرمایه اجتماعی در قالب تشکلهای محلی قادر به کاهش فقر و افزایش رفاه جامعه می‌باشد (بهاگوتلا و همکاران، 2010: 271). همچنین نوع سکونت و محل زندگی تقویت سرمایه‌های اجتماعی باعث مشارکت و ارتباط فرد با افراد دیگر می‌شود. این امر به نوبه خود، نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی و توسعه روستایی دارد (نوگرا، 2010: 145). لیمون و همکاران (2011: 2) که نوع سکونتگاه در روستاها در نوع خرده فرهنگ‌های دهقانی و میزان سرمایه اجتماعی می‌تواند نقش داشته باشد. ولکات (2000) معتقد است سرمایه اجتماعی سبب مهاجرت و مطرود شدن روستاییان می‌شود و ساختار و بافت روستاها را از بین می‌برد.

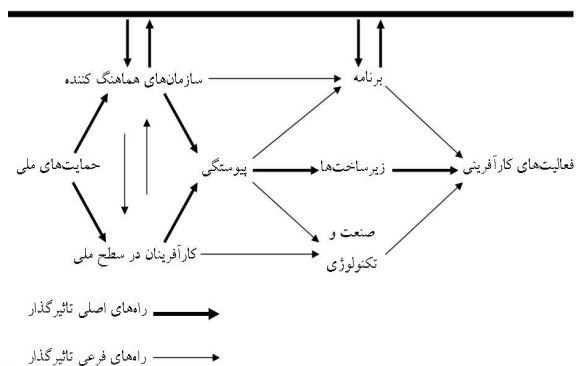
سرمایه اجتماعی بین گروهی	سرمایه اجتماعی درون گروهی	
	پایین	بالا
پایین	مطرود شده‌ها	روستاییان فقیر
بالا	مهاجران روستا به شهر	اعضای موفق برنامه‌های سرمایه‌گذاری در روستا

ج 1. ابعاد سرمایه اجتماعی در سطح جامعه روستایی. منبع: ولکات و نارایان، 2000: 231.

امروزه شرایط بازارکار برای دانش‌آموختگان دانشگاهی روز به روز دشوارتر می‌شود. کارفرمایان انتظار دارند با استخدام فردی با تحصیلات دانشگاهی به خلاقیت و نوآوری‌های لازم برای حل مسائل و مشکلات کاری دست یابند. آن‌ها به دنبال فردی هستند که قدرت جمع‌آوری اطلاعات، تجزیه و تحلیل، سازماندهی، نتیجه‌گیری و ارائه بازخورد لازم را داشته باشد. کلیه مهارت‌های ذکر شده، اجزای اصلی تفکر انتقادی به‌شمار می‌روند. عامل انسانی مهمترین جنبه

شهرستان چهار روستا به شکل جاده‌ای، قلعه‌ای و کوچه‌ای و رودخانه‌ای وجود داشت، به همین دلیل محدوده تحقیق به شهرستان کنگاور محدود شد.

ساختارهای جامعه محلی (محیط‌های اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی)

ن 1. مدل علی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی (Allen et al., 2003).

روستای قلعه‌ای: به نوعی از روستاها می‌گویند که براساس امنیت به صورت قلعه با دیوارهای بلند و محصور و بیشتر در مناطق کوهستانی ساخته می‌شود. روستای جاده‌ای: روستاهای که در امتداد راه‌های شوسه شکل می‌گیرند و بیشتر حول یک میدان مرکزی نیز متمرکز می‌شوند.

روستای کوچه‌ای: به سکونتگاهی که از طریق کوچه‌های متعدد و در هم پیچیده به دلیل نزدیکی و ازدواج‌های درون خانوادگی شکل گرفته‌اند و اکثراً دارای رابطه خونی و فامیلی هستند.

روستای رودخانه‌ای: سکونتگاه‌هایی که در نزدیکی رودخانه بنا می‌شوند و بیشتر از نظر کشاورزی غنی می‌باشند و بیشترین مهاجرت در این روستاها می‌باشد (برگرفته از وثوقی، 1385 با اصلاح و تعدیل).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی محسوب می‌شود و از نظر هدف از نوع کاربردی است

و از نظر پارادایم اکتشافی، جامعه آماری این تحقیق را روستائیان چهار روستای شهرستان کنگاور تشکیل دادند. تعداد این افراد براساس آخرین آمار مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان کنگاور (خرداد 1392) 1587 نفر بود. در این چهار روستا با توجه به همگن‌سازی افراد از طریق سن، سواد، میزان زمین (آبی و دیم)، تعداد فرزندان، تعداد وسیله حمل و نقل و ادوات کشاورزی از جمله تراکتور روستائیان فقط در روستا ساکن هستند و در شهر خانه ندارند. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان 185 نفر تعیین شد. همچنین ابزار اصلی تحقیق در مرحله میدانی پرسشنامه بود. سؤالات پرسشنامه شامل چهار بخش بود. سؤالات بخش اول را ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای روستائیان تشکیل دادند، بخش دوم را مقیاس برای سنجش سرمایه اجتماعی با استفاده از پرسشنامه اونیکس و بولن¹ (2000) و بخش سوم را مقیاسی برای سنجش میزان اقدامات کارآفرینانه براساس پرسشنامه لنین² (2009) تشکیل داد و بخش چهارم شاخص‌های برای سنجش خرده فرهنگ‌های راجر که براساس مبانی نظری و شکل گرفت. به منظور اطمینان از روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه، برخی از مدیران سازمان‌های مختلف کشاورزی استان کرمانشاه و اعضای هیئت علمی دانشگاه پس از مطالعه عمیق سؤالات و گویه‌های پرسشنامه نظرات اصلاحی خود را اعلام کردند که پس از مصاحبه حضوری با این افراد و بحث و بررسی در مورد دیدگاه‌های مطرح شده، اصلاحات ضروری انجام شد. به منظور برآورد پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. برای این منظور، تعداد 30 نسخه از پرسشنامه توسط بخشی از جامعه آماری تحقیق تکمیل شد و پس از داده‌پردازی، ضریب

ت 1. نقشه شهرستان گودین.

ت 2. نقشه شهرستان قزوین.

ت 3. نقشه شهرستان قارلق.

آلفای کرونیباخ برای گویه‌ها و سؤال‌های اشاره شده، محاسبه شد. میزان این ضریب که در اصل، میزان پایایی ابزار را مشخص می‌کند، برای بخش دوم و سوم و چهارم ابزار، به ترتیب 86/0، 88/0 و 85/0 به دست آمد. در کل 168 پرسشنامه کامل و بدون نقص تکمیل شد (نرخ پاسخگویی = 91 درصد). پس از تکمیل داده‌ها عملیات کدگذاری، استخراج اطلاعات و انتقال آن‌ها بر روی رایانه صورت پذیرفت. پس از طی فرایند داده‌پردازی، محاسبات آماری (توصیفی و استنباطی) با استفاده از برنامه SPSS نسخه 20 انجام شد.

منطقه مورد مطالعه

شهرستان کنگاور با وسعتی حدود 84500 کیلو متر مربع و 68650 نفر جمعیت و با ارتفاع 1467 متر از سطح دریا در 85 کیلومتری مرکز استان و شمال شرقی استان کرمانشاه واقع است که دارای یک بخش مرکزی و 5 دهستان گودین، فش، قزوینه، کرماجان و خزل غربی است. این شهرستان به دلیل ویژگی‌های متعدد از جمله تدین و عرف مذهبی اهالی، واقع بودن در مسیر عتبات عالیات، همجوار بودن با استانهای همدان و لرستان و وجود آب کافی و خاک حاصلخیز و نیز جاذبه‌های گردشگری از اهمیت خاصی برخوردار است. این شهرستان دارای آب و هوای معتدل کوهستانی و در اقلیم خشک گرم قرار دارد. شهرستان کنگاور قطب کشاورزی استان بوده و احداث سدهای کبوتر لانه و کرماجان در آینده با تحت پوشش قرار دادن حدود 15 هزار هکتار از اراضی کشاورزی تحول شگرفی از نظر اقتصادی ایجاد خواهد نمود. ارتفاع متوسط این شهرستان از سطح دریا 1500 متر است. کوه‌هایی نیز آنرا احاطه کرده‌اند، به‌خصوص "امروله" که شکوهی چشمگیر و ستیغی پربرف دارد.

ت 4. نقشه شهرستان دهلر.

یافته‌ها

نتایج توزیع فراوانی جامعه مورد مطالعه گویای آن است که بیشتر روستاییان در محدود سنی 36 تا 45 سال قرار دارند که گویای میانسالی جامعه مورد مطالعه است. میانگین سن روستاییان 39 سال می‌باشد که بیشتر روستاییان شرکت کننده دارای سن 34 سال هستند. کمترین سن روستاییان 25 سال است و بیشترین آنان 68 سال سن دارد. همچنین تنها 23 درصد جامعه مورد مطالعه سوادی در حد لیسانس و بالاتر دارند. 52 درصد زنان سوادی در حد خواندن و نوشتن دارند و یا بی‌سواد هستند (جدول شماره 2).

جدول شماره 3 وضعیت موجود مؤلفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی را نشان می‌دهد. این مؤلفه‌ها شامل احساس امنیت و اعتماد، مشارکت در اجتماعات محلی، عملگرایی در بافت اجتماعی، پیوندهای همسایگی، دوستی و روابط خانوادگی، ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها، پیوندهای کاری و بها دادن به زندگی است. از بین مؤلفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی، میزان پیوندهای کاری و دوستی و روابط خانوادگی بیش از سایر مقوله‌ها در بین روستاییان مورد مطالعه وجود دارد. در این بین کمترین اولویت‌ها به

مشارکت در اجتماع محلی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها اختصاص یافته است.

از بین مؤلفه‌های مختلف خرده فرهنگ‌های راجرز، میزان تقدیرگرایی و پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات بیش از سایر مقوله‌ها در بین روستاییان مورد مطالعه وجود دارد. در این بین کمترین اولویت‌ها به فقدان همدلی و عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی اختصاص یافته است (جدول شماره 4).

ردیف	نام متغیر	فراوانی	درصد	
1	جنسیت			
	مرد	112	66/66	
	زن	56	33/33	
2	سواد	بی سواد	41	24/40
		خواندن و نوشتن	48	28/57
		دیپلم	14	8/33
		فوق دیپلم	25	14/88
		لیسانس و بالاتر	40	23/8
		10-15 سال	31	17/83
		16-20 سال	35	20/54
		بالاتر از 20 سال	50	29/72
		کمتر از 25 سال	22	13/09
		26 تا 35	15	8/92
3	سن	36 تا 45	78	46/42
		45 بالا تر از	53	31/54
		35 تا 45	15	8/92

ج 2. ویژگی‌های دموگرافی روستاییان مورد مطالعه. منبع: یافته‌های پژوهش.

مؤلفه	اولویت	میانگین (از 4)	انحراف معیار
پیوندهای کاری	1	3/38	1/04
دوستی و روابط خانوادگی	2	3/23	0/96
پیوند های همسایگی	3	2/93	0/97
احساس امنیت و اعتماد	4	2/81	1/06
عملگرایی در بافت اجتماعی	5	2/79	1/03
بها دادن به زندگی	6	2/74	1/08
مشارکت در اجتماعات محلی	7	2/71	1/41
ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها	8	2/7	1/06

ج 3. وضعیت موجود مؤلفه‌های شکل‌دهنده سرمایه اجتماعی در کل روستاهای مورد مطالعه.

تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد با هم اختلاف دارد نسبت به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با استفاده از آزمون کروسکالوالیس بررسی شد. نتایج نشان داد که از بین متغیرهای مدل، از نظر سه متغیر پیوندهای کاری، پیوندهای همسایگی، عملگرایی در بافت اجتماعی روستاها اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان در چهار روستای متفاوت از نظر کالبد وجود دارد. اما در سایر موارد اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان یافت نشد. یافته‌های جدول شماره 6 گویای آن است که روستاییان که در روستاهای جاده‌ای زندگی می‌کنند از پیوند کاری قوی‌تری بین آن‌ها وجود دارد در حالی که بین روستاییان در روستاهای کوچه‌ای پیوندهای همسایگی بیشتری وجود دارد. در حالی که عملگرایی در بین روستاییان قلعه‌ای بیشتر است. اما بها دادن به زندگی در بین اهالی روستاهای جاده‌ای بیشتر است.

تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد باهم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های خرده فرهنگ‌های راجرز با استفاده از آزمون کروسکالوالیس آزموده شد. نتایج نشان داد که نسبت به متغیرهای تقدیرگرایی، پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات، کم اهمیتی به عامل زمان، خانواده‌گرایی محلی‌گرایی و فقدان همدلی روستاییان اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان در چهار روستا متفاوت از نظر کالبد وجود دارد. اما در سایر موارد اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان مشاهده نشد. یافته‌های جدول شماره 7 گویای آن است که روستاییانی که در روستاهای قلعه‌ای زندگی می‌کنند تقدیرگرایی، کم‌اهمیتی به عامل زمان و خانواده‌گرایی قوی‌تری بین آنان وجود دارد. در حالی که بین روستاییان در روستاهای کوچه‌ای فقدان نوآوری و محلی‌گرایی بیشتری وجود دارد. این در حالی است که فقدان همدلی در بین روستاییان جاده‌ای بیشتر است.

مؤلفه	اولویت	میانگین (از 4)	انحراف معیار
تقدیرگرایی	1	3/28	1/04
پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات	2	3/03	0/96
فقدان نوآوری	3	2/83	0/97
چشم پوشی نکردن از منافع آبی به خاطر منافع آبی	4	2/81	1/06
کم اهمیتی به عامل زمان	5	2/8	1/03
خانواده گرایی	6	2/74	1/08
وابستگی به قدرت دولت	7	2/71	1/41
محلی گرایی	8	2/74	1/08
فقدان همدلی	9	2/71	1/41
عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی	10	2/7	1/06

ج 4. وضعیت موجود خرده فرهنگ‌های راجرز در جامعه مورد مطالعه.

جدول شماره 5 نیز وضعیت موجود مؤلفه‌های مختلف قصد کارآفرینانه را نشان می‌دهد. از بین مؤلفه‌های مختلف قصد کار آفرینانه، میزان قصد کار آفرینی و درک امکان‌پذیری بیش از سایر مقوله‌ها در بین روستاییان مورد مطالعه وجود دارد. در این بین کمترین اولویت‌ها به هنجارهای اجتماعی درک شده و دانش کارآفرینی اختصاص یافته است.

مؤلفه	اولویت	میانگین (از 4)	انحراف معیار
قصد کارآفرینی	1	3/78	0/98
درک امکان‌پذیری	2	3/65	0/96
نگرش‌های فردی	3	3/21	0/97
هنجارهای اجتماعی درک شده	4	2/75	1/16
دانش کارآفرینی	5	2/68	1/13

ج 5. وضعیت موجود مؤلفه‌های قصد کارآفرینانه.

تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد باهم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های قصد کارآفرینانه با استفاده از آزمون کروسکالوالیس بررسی شد. نتایج نشان داد که نسبت به متغیرهای قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی بین روستاهای مختلف اختلاف معناداری بین دیدگاه وجود دارد، ولی در سایر موارد اختلاف معناداری بین دیدگاه دیده نشد. جدول شماره 8 نشان می‌دهد که روستاییان که در روستاهای جاده‌ای زندگی می‌کنند قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی قوی‌تری بین آن‌ها وجود دارد، در حالی که بین دیگر روستاییان مؤلفه‌های مورد سنجش تفاوت معناداری وجود ندارد.

معناداری	U	روستاهای مورد مطالعه (میانگین رتبه)				شاخص مورد مقایسه
		رودخانه‌ای	جاده‌ای	قلعه‌ای	کوچه‌ای	
*0/011	7/25	39/6	87/23	62/46	54/40	پیوندهای کاری
0/125	3/58	78/59	48/36	60/7	55	دوستی و روابط خانوادگی
**0/009	4/368	62/27	50/58	61/23	81/10	پیوندهای همسایگی
0/514	1/235	62/2	52/28	54/3	55/7	احساس امنیت و اعتماد
*0/019	2/214	63/28	51/74	78/52	52/45	عملگرایی در یافت اجتماعی
*0/023	3/214	50/54	81/21	57/54	51/25	بها دادن به زندگی
0/254	0/214	42/26	57/58	53/38	57/5	مشارکت در اجتماعات محلی
0/123	0/951	51/2	38/57	46/8	47/8	ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها

ج 6. مقایسه دیدگاه روستایی نسبت به سازه‌های سرمایه اجتماعی بر حسب نوع روستا.

* معناداری در سطح 0/05 ** معناداری در سطح 0/01

معناداری	U	روستاهای مورد مطالعه (میانگین رتبه)				شاخص مورد مقایسه
		رودخانه‌ای	جاده‌ای	قلعه‌ای	کوچه‌ای	
**0/001	6/251	55/47	46/28	71/25	51/41	تقدیرگرایی
**0/005	3/518	58/59	43/26	76/41	52/14	پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات
0/109	0/145	62/27	50/58	61/23	81/10	فقدان نوآوری
0/214	1/135	61/01	52/36	49/21	55/4	چشم‌پوشی نکردن از منافع آتی به خاطر منافع آتی
*0/019	2/214	63/28	51/74	78/52	52/45	کم‌اهمیتی به عامل زمان
*0/013	3/514	54/15	49/25	75/56	51/21	خانواده‌گرایی
0/244	0/224	52/26	56/58	54/38	53/5	وابستگی به قدرت دولت
*0/023	2/951	53/2	48/57	56/8	80/21	محلی‌گرایی
**0/004	0/214	48/25	78/45	55/35	50/21	فقدان همدلی
0/123	1/012	58/45	53/28	54/12	52/01	عدم اعتماد متقابل در روابط شخصی

ج 7. مقایسه دیدگاه روستایی نسبت به سازه‌های سرمایه اجتماعی بر حسب نوع روستا.

* معناداری در سطح 0/05 ** معناداری در سطح 0/01

معناداری	U	روستاهای مورد مطالعه (میانگین رتبه)				شاخص مورد مقایسه
		رودخانه‌ای	جاده‌ای	قلعه‌ای	کوچه‌ای	
*0/011	7/25	39/6	87/23	62/46	54/40	قصد کارآفرینی
0/125	3/58	58/59	48/36	60/7	55	درک امکان‌پذیری
**0/009	4/368	52/27	50/58	61/23	81/10	نگرش‌های فردی
0/514	1/235	62/2	52/28	54/3	55/7	هنجارهای اجتماعی درک شده
**0/009	2/214	63/28	78/52	50/45	52/45	دانش کارآفرینی

ج 8. مقایسه دیدگاه روستایی نسبت به قصد کارآفرینانه بر حسب نوع روستا.

* معناداری در سطح 0/05 ** معناداری در سطح 0/01

مدل رگرسیونی

در تحلیل مدل رگرسیونی توام طبق جدول شماره 9 مشخص شد که اثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اقدامات کارآفرینانه اثرات مثبت و معناداری هستند به طوری که مؤلفه‌های پیوندهای کاری، دوستی و روابط

خانوادگی، پیوندهای همسایگی، عملگرایی در بافت اجتماعی، بها دادن به زندگی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها رابطه مثبتی با اقدامات کارآفرینانه روستاییان دارد و می‌تواند در افزایش اقدامات کارآفرینانه تأثیر داشته باشد.

متغیر	مقدار B	مقدار بتا	t	معناداری
(مقدار ثابت)	3/342		7/145	0/000**
پیوندهای کاری	1/285	0/498	8/623	0/001**
دوستی و روابط خانوادگی	0/385	0/328	6/134	0/009**
پیوند های همسایگی	0/324	0/295	4/842	0/012*
احساس امنیت و اعتماد	0/252	0/115	1/429	0/103
عملگرایی در بافت اجتماعی	0/223	0/165	4/264	0/007**
بها دادن به زندگی	0/246	0/153	4/256	0/017*
مشارکت در اجتماع محلی	0/118	0/179	2/967	0/113
ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها	0/344	0/253	2/123	0/025*

ج 9. مقایسه دیدگاه روستایی نسبت به قصد کارآفرینانه بر حسب نوع روستا.

* معناداری در سطح 0/05 ** معناداری در سطح 0/01

نتیجه

در طی دهه‌های اخیر که دانشمندان رشته‌های مختلف جامعه‌شناسی، به‌ویژه در حوزه توسعه اقتصادی، در جستجوی دلایل تفاوت میزان رشد و توسعه اقتصادی کشورهای مختلف بودند، نظریه‌های متنوع و گسترده‌ای را بیان کرده‌اند. جوامع و فرهنگ‌های مختلف، به‌لحاظ ویژگی‌های فردی و شخصیتی و زمینه‌های پذیرش برنامه‌های توسعه با یکدیگر تفاوت دارند و در این زمینه، از تنوع و تکرر فراوانی برخوردار هستند. توسعه در بسیاری از موارد حتی عادات، رسوم و عقاید مردم را نیز شامل می‌شود (الوانی و شیروانی، 1385).

دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد با هم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های قصد کارآفرینانه با استفاده از آزمون کروسکالوالیس سنجیده شد. نتایج نشان داد که دیدگاه روستاییان نسبت به

متغیرهای قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی بین روستاهای مختلف اختلاف معناداری با هم دارد، به این صورت که روستاییانی که در روستاهای جاده‌ای زندگی می‌کنند قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی قوی‌تری بین آن‌ها وجود دارد، در حالی که بین دیگر روستاییان مؤلفه‌های مورد سنجش تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین تحلیل مدل رگرسیونی توام مشخص نمود که اثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اقدامات کارآفرینانه اثرات مثبت و معناداری است به طوری که مؤلفه‌های پیوندهای کاری، دوستی و روابط خانوادگی، پیوندهای همسایگی، عملگرایی در بافت اجتماعی، بها دادن به زندگی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها، رابطه مثبتی با اقدامات کارآفرینانه روستاییان دارد و می‌تواند در افزایش اقدامات کارآفرینانه تأثیر داشته باشد. بنابراین

پیشنهاد می‌شود جهت بهبود قصد و دانش کارآفرینی بین روستاییان توجه ویژه‌ای به مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و بافت روستا شود و سعی در کم رنگ کردن تأثیر بافت روستا با بهبود مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی گردد. ایران، جامعه‌ای چند ملیتی و چند فرهنگی است که گروه‌های مختلف، با گرایش‌های متفاوت مذهبی و سنت‌های قومی، ساکنان آنرا تشکیل می‌دهند. جوامع چند فرهنگی، متشکل از خرده فرهنگ‌های متفاوت هستند و اگر زمینه‌ای برای تلفیق و مشارکت آن‌ها در ساختاری قانونمند فراهم نگردد، تحقق توسعه متوازن اجتماعی میسر نیست. با توجه به اهمیت این موضوع، توجه به خرده فرهنگ‌ها به‌عنوان یکی از پیش فرض‌های مهم در توسعه اجتماعی جوامع چندملیتی، موجب توجه بسیاری از جامعه‌شناسان و پژوهشگران علوم اجتماعی شده است. به دلیل تأثیری که پدیده مذکور در تسریع توسعه دارد، چشم اندازه‌های متفاوت، راهکارهای گوناگون و گزینه‌های متمایز، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در مقاله حاضر رابطه بین عناصر خرده فرهنگ دهقانی و پایگاه (قشریندی) اقتصادی اجتماعی روستاییان، مورد بررسی قرار گرفته است. در تحلیل مدل رگرسیونی توأم طبق جدول شماره 9 مشخص شد که اثر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر اقدامات کارآفرینانه اثرات مثبت و معناداری است به طوری که مؤلفه‌های پیوندهای کاری، دوستی و روابط خانوادگی، پیوندهای همسایگی عملگرایی در بافت اجتماعی، بها دادن به زندگی و ظرفیت پذیرش تفاوت‌ها رابطه مثبتی با اقدامات کارآفرینانه روستاییان دارد و می‌تواند در افزایش اقدامات کارآفرینانه تأثیر داشته باشد که با نتایج تحقیقات (Benson, H., 373:1998) و (Batjargal, B. 2003:538) هم‌سو می‌باشد. تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد

باهم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های قصد کارآفرینانه با استفاده از آزمون کروسکالوالیس آزموده شد. نتایج نشان داد که نسبت به متغیرهای قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی بین روستاهای مختلف اختلاف معناداری وجود دارد، ولی در سایر موارد اختلاف معناداری دیده نشد. جدول شماره 8 نشان می‌دهد روستاییانی که در روستاهای جاده‌ای زندگی می‌کنند قصد کارآفرینی و دانش کارآفرینی قوی‌تری بین آن‌ها وجود دارد، در حالی که بین دیگر روستاییان مؤلفه‌های مورد سنجش تفاوت معناداری وجود ندارد در مقابل تفاوت دیدگاه روستاییان در روستاهای مختلف که از نظر کالبد باهم تفاوت دارد نسبت به مؤلفه‌های خرده فرهنگ‌های راجرز با استفاده از آزمون کروسکالوالیس بررسی شد. نتایج نشان داد که نسبت به متغیرهای تقدیرگرایی، پایین بودن سطح آرزوها و تمایلات، کم اهمیتی به عامل زمان، خانواده‌گرایی محلی‌گرایی و فقدان همدلی روستاییان اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان در چهار روستا متفاوت از نظر کالبد وجود دارد. اما در سایر موارد اختلاف معناداری بین دیدگاه روستاییان مشاهده نشد. یافته‌های جدول شماره 6 گویای آن است که روستاییانی که در روستاهای قلعه‌ای زندگی می‌کنند تقدیرگرایی، کم اهمیتی به عامل زمان و خانواده‌گرایی قوی‌تری بین آنان وجود دارد در حالی که بین روستاییان در روستاهای کوچه‌ای فقدان نوآوری و محلی‌گرایی بیشتری وجود دارد. این در حالی است که فقدان همدلی در بین روستاییان جاده‌ای بیشتر است. با توجه به تعریف انواع روستاها و حالت‌های مختلف آن می‌توان نتیجه گرفت که روستاهای قلعه‌ای به دلیل بهم فشردگی بودن و مهم بودن امنیت، عامل زمان و خانواده‌گرایی از اهمیت بیشتری برخوردار باشد در حالی که در بین روستاهای کوچه‌ای فقدان

- الوانی، س، م؛ شیروانی، ع. (1385)، سرمایه اجتماعی، چاپ اول، نشر مانی، تهران.
- بحرینیان، ح. (1378)، گزارش نخستین همایش ملی صنایع روستایی، ماهنامه جهاد، سال نوزدهم، شماره‌های 222 و 223، تهران.
- پاپلی یزدی، م. ح؛ ابراهیمی، م. الف. (1381)، نظریه‌های توسعه روستایی، چاپ اول، انتشارات سمت، تهران.
- تاج آبادی، ر؛ مشایخی، ک. (1387). اهمیت و کاربرد آموزش‌های علمی - کاربردی در کارآفرینی و اشتغال، مجموع مقالات اولین همایش توسعه کارآفرینی در آموزش‌های علمی کاربردی کشاورزی.
- توسلی، غ، موسوی، م. (1384)، مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه‌های سرمایه اجتماعی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره 26، صفحه 32-1.
- دلفروز، محمد تقی (ترجمه). (1380). دموکراسی و سنت‌های مدنی. پانتام، ر. انتشارات وزارت کشور، تهران.
- ذکایی، م. س، روشنفکر، پ. (1385)، رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محلات شهری. فصلنامه علوم اجتماعی، شماره 32، صفحه 45-38.
- صالحی، س، برادران، م. (1385)، راهکارهای بکارگیری کارآفرینی در آموزش کشاورزی، فصلنامه جهاد، شماره 274، صفحه 110-124.
- صدیق بنای، ه. (1387)، رسانه‌های جمعی و سرمایه اجتماعی. مجله آفتاب، صفحه 100-91، تهران.
- Allen, J.C., Korsching, P. F., & Vogt, R. (2003). Examination of Community Action Field Theory Model for Locality Based Entrepreneurship, Presented at the Annual Rural Sociological Society Meeting, Montreal, Canada.
- Bygrave, W.D. (1994). The Portable MBA in Entrepreneurship, John Wiley, New York, NY.
- Lincoln J. (2009). Measuring Social Capital Instrument, Communication, 32-38.
- Linan, M., Floten, O., Koesling, G., Valle, P.S. & M. Ebbesvik. (2005). Comparing risk perception and inorganic and conventional dairy farming: empirical results from Norway. UK: Sage.
- Lin, N. (2001). Building a Network Theory of social capital. connections, VOL 22, NO1, PP 28-51.

نوآوری و محلی‌گرایی بیشتری وجود دارد. این در حالی است که فقدان همدلی در بین روستاییان جاده‌ای بیشتر است. اینکه محل سکونت بر منش و رفتار اجتماعی و فردی افراد تأثیرگذار است امری است اثبات شده اما با انجام این تحقیق و یافتن نقاط قوت و ضعف ساکنین هر روستا در کارآفرینی و سرمایه اجتماعی می‌توان شرایطی را فراهم کرد که اهالی همه روستاها با هر کالبدی به سمت بهبود مؤلفه‌های کارآفرینانه در خود باشند. به بیان دیگر شرایط را طوری مهیا کنیم که ویژگی‌های مثبت در تمام شرایط با همکاری اهالی روستا تقویت گردند.

همچنین سعی شود با تقویت همدلی و پیوندهای کاری و همسایگی در روستاها به آبادانی بیشتر دست یافته و کاهش مهاجرت به شهر را شاهد باشیم. در نهایت از آنجا که این موضوع جدید است و اهمیت فراوانی دارد لذا توصیه می‌گردد مطالعات روانشناختی بیشتری در این زمینه با توجه به تنوع روستاها و فرهنگ‌های روستایی موجود انجام گیرد.

پی‌نوشت

1. Oniks & Bollen
2. Lenin

فهرست منابع

- احمد پور، م؛ مقیمی، م. (1390)، مبانی کارآفرینی، چاپ یازدهم، انتشارات فراندیش، تهران.
- ازکیا، م. (1384)، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی توسعه روستایی، چاپ چهارم، انتشارات اطلاعات، تهران.
- ازکیا، م؛ فیروز آبادی، س. الف. (1383)، سرمایه اجتماعی و نقش آن در شکل‌های تولیدی: مطالعه موردی حوزه آبریز کرخه، مجله جامعه‌شناسی ایران، جلد 5، شماره 4، صفحه 45-54.

- Offe, C., Fuchs, S.(2002). A decline of Social Capital? The German Case. Published in Putnam Democracy in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society, New York: Oxford University Press.
- Onyx, J.; Bullen, P.(2000). Measuring Social Capital in Five Communities. Journal of Applied Behavioral Science, VOL36, PP 23-28.
- Putnam, R.(2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of Americanommunity, Simon and Schuster, New York.
- Putnam, R.(1993). Social capital Measurement and consequences. USA: USDA.
- Bhagavatula, S., Elfring, T., Tilburg, A. V., Gerhard G. V. B., (2010), "How social and humanCapital influence opportunity recognition and resource mobilization in India's Handloom Industry", Journal of Business Venturing, 25 (3): 245-260.
- Batjargal, B. (2003). Social capital and entrepreneurial performance in Russia: A longitudinal study.
- Organization Studies, 24, 535-556.
- Benson, H., (1998). What determines success? Examining the human, financial, and social capital of Jamaican micro entrepreneurs. Journal of Business Venturing, 13, 371-394.
- Woolcock, M. (1998), Social Capital and Economic DevelopmentToward a Theoretical Synthesis and Policy Framework, Theory andSociety, No 27.
- limón, j.a.g., toscano, e.v., fernández, f.e.g., (2012), "Farmers' contribution to agricultural social capital: evidence from southern Spain, documentos de trabajo/working paper series.
- Nogueira, H., (2009), "Healthy communities: The challenge of social capital in the Lisbon Metropolitan Area", Health & Place, 15: 133– 139, Available at:www.elsevier.com/locate/healthplace.
- Brunie, A., (2009), "Meaningful distinctions within a concept: Relational, collective, and generalized social capital", Social Science Research, 38 (2): 251-265.

